



El Casino, a l'inici del anys trenta del segle passat (foto Freytas). L'any 1941, quan es va reobrir el local, a sobre de la porta d'entrada del vestibul hi van pintar un gran rètol amb el nom de Centro Nacional.

EL CASINO DE LA POBLA DE CLARAMUNT I LA LLUITA PEL PODER MUNICIPAL ELS PRIMERS ANYS DEL FRANQUISME

ISIDRE SURROCA I LLUCIÀ

Com és natural, un període tan convuls com el de la Guerra Civil i la postguerra va ser, al llarg dels anys, una font d'històries commovedores, sobretot al voltant dels nombrosos casos de víctimes que van patir una mort violenta. Tanmateix, a vegades també es troben narracions inversemblants que cal conèixer bé, com és el cas insòlit que va succeir a la Poble de Claramunt i que va condicionar la vida d'un quantes persones en els primers anys del franquisme.

Va ser una època en què la justícia militar actuava incontestablement contra els *rojo-separatistas*; per això, no és estrany que, dos mesos després que els franquistes es proclamessin guanyadors de la guerra, al jutjat militar d'Igualada es quedessin atònits amb una denúncia dels «nous» falangistes poblatans, que qüestionaven l'autoritat del comandant militar d'Igualada amb una frase tan rotunda com aquesta: «*En la provincia de Barcelona, Comarca de Igualada, queda un pueblo sin liberar en el que se ampara a los rojos y se persigue a los Nacionales*».

El document sintetitza, en definitiva, les divergències que hi va haver des del primer dia que es van constituir la secció local falangista (FET y de las JONS) i la Comissió Gestora Municipal (ajuntament de l'època), fins al cap de tres mesos, quan es produiria la ruptura definitiva. Els falangistes, aplegats a l'edifici del Centre Republicà, i els de l'ajuntament, refugiats al Casino, van continuar amb les seves hostilitats, desencadenant acusacions, retrets, informes i

contraavals, que en alguns casos van acabar en judicis sumaríssims.

Malauradament, aquella confrontació va ser per al principal promotor del Casino una oportunitat immillorable per iniciar un procés judicial que li va permetre obtenir tota la propietat de l'edifici.

CRÒNICA D'UNA RIVALITAT POLÍTICA

L'any 1917, el Centre Republicà va traslladar la seva seu, situada fins aleshores al carrer Major, a un edifici més ampli, situat al costat de la carretera d'Igualada.¹ Però només dos anys després, el 1919, finalitzava el contracte d'arrendament amb la família Xaubet, situació que van aprofitar els propietaris per vendre l'immoble a Antoni Aguilera, l'*Antonet*, home potentat que, després de remodelar part de l'edifici, va llogar-lo als catalanistes de la Lliga.

1. És l'edifici on actualment hi ha l'ajuntament de la Poble. Va ser construït l'any 1880 per la Societat Centre Popular, amb una sala-cafè a la planta baixa i un casino, amb les corresponents sales de joc, a la primera planta; i una sala de ball que ocupava tot el perímetre de l'edifici a la segona planta. Anys després, Antoni Xaubet i Tort, àlies *Corneli*, en va ser l'únic propietari. Des de l'inici del segle XX, el cafè va canviar sovint de llogaters i de nom: Cal Corneli, 1901; Can Mariné, 1905; Cafè de Baix, 1913; Centre Republicà, 1917; Casino Regionalista, 1920; i Casal Nacionalista, 1922. L'any 1923, al mateix costat, s'inaugurava un petit saló teatre anomenat Jardí, que avui encara conserva el mateix nom.



Edifici actual de l'ajuntament de la Pobla al principi del segle XX, quan hi havia un Casino i el café de Can Mariné (Arxiu familiar X. Medina Burrull)



El Centre Republicà (avui, Ateneu Gumersind Bisbal) a l'inici dels anys trenta del segle passat (foto Freytas)

Segons sembla, no renovar el contracte d'arrendament als republicans va ser una estratègia dels llogaters del nou Jardí perquè els seus adversaris es quedessin sense local, i així atreure'ls a la seva entitat. Però la maniobra no els va sortir bé, perquè els republicans, mentre no disposaven d'un altre local, van ser acollits provisionalment a la Casa Coca, propietat d'Antoni Marí i Vallès, el qual els va oferir tota mena de facilitats perquè adquirissin una part de la seva finca del camp de la Barquera, a fi d'aixecar-hi un local propi mitjançant títols d'accionistes.

L'any 1920 s'inaugurava, doncs, el nou Centre Republicà, construït al peu de la carretera d'Igualada i al costat de l'església.² La societat va continuar amb aquest nom fins al cop d'estat de Primo de Rivera, l'any 1923, quan els republicans van ser aconsellats pel diputat del districte d'Igualada, Manuel Girona, perquè canviessin les sigles de Centre Republicà per Centre Cooperatiu, de manera que quedessin adscrits políticament a la Unió Patriòtica, un partit d'ideologia dretana i fundat pel mateix Primo de Rivera. Aquesta decisió, que amagava la realitat política d'aquella entitat d'esquerres, va deixar perplexos els dretans del casal del Jardí, que observaven amb incredulitat la determinació que havien pres els seus adversaris.

Durant tota la Dictadura (1923-1931), doncs, la Unió Patriòtica va conservar l'alcaldia i el poder municipal, i això va permetre als vells socis del Centre Republicà que, des de l'ajuntament, tornessin als seus rivals la jugada política que els havien fet l'any 1919, quan van quedar-se sense local.

2. És l'antic edifici de l'indret on actualment hi ha l'Ateneu Gumersind Bisbal. A la planta baixa, hi havia el cafè i la secretaria i, al pis de sobre, la sala de ball i cinema. Posteriorment, a la part del darrere de l'edifici s'hi van construir noves dependències per a una cooperativa.

Per la festa major de l'any 1935, s'inaugurava una nova ampliació de l'edifici davant la carretera d'Igualada, amb una espaiosa sala-cafè. De l'anterior saló es van treure les columnes que sustentaven la sala de ball del primer pis, i només es van conservar les llotges, alhora que es condicionava la sala per a cinema i ball.



Carles Vallès i Castañet, president i promotor del Casino (foto Pere Bosch)

Inesperadament, el 24 de febrer de 1927, el propietari del Jardí comunicava als seus estandants, els conservadors catalanistes de la Lliga, la venda immediata del seu immoble a l'ajuntament, pel preu de 75.000 pessetes, amb el propòsit de destinar l'edifici a Cases Consistorials i Escoles.³ L'operació de compra va ser finançada per la Caixa de Pensions. Així, doncs, als dretans del Jardí, desproveïts de recursos econòmics per edificar un edifici propi, no els quedava altre remei que integrar-se al Centre Cooperatiu, on haurien de conviure amb els vells republicans reconvertis a la Unió Patriòtica.

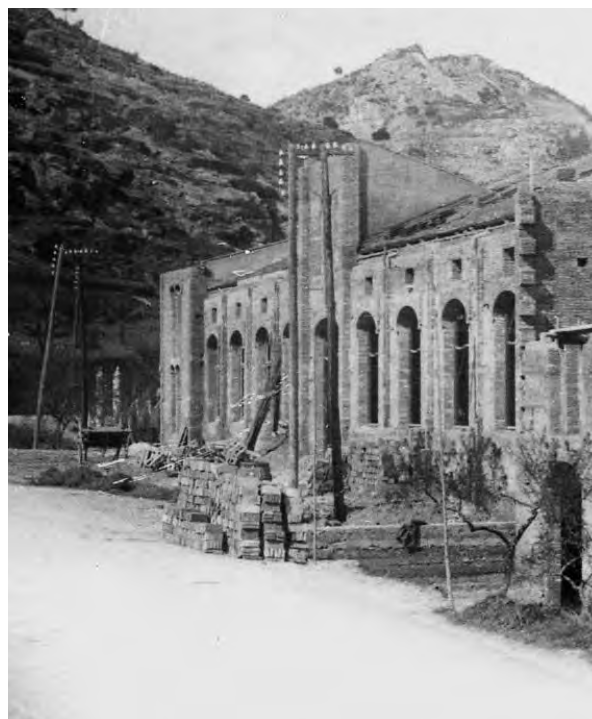
Quan gairebé ja es resignaven a compartir l'únic local del poble, va aparèixer oportunament Carles Vallès i Castañet, un adinerat estiuejant barceloní que els va suggerir construir un local d'esbarjo en un terreny de la seva propietat. Ell

3. Arxiu Parroquial de Capellades (APC). Pere Bosch Ferran, *Vida política de la Poble de Claramunt durant els anys 1927 i 1928. VI: Una nova inesperada*. Document mecanografiat.

mateix, de manera immediata, va fer-hi les aportacions econòmiques necessàries.⁴

El nou Casino, sota la presidència de Vallès, es va inaugurar el 29 de maig de 1928. Però l'entesa entre el promotor de l'edifici i els estadants no va durar gaire: posteriorment, per discrepàncies amb altres dirigents de la societat, el president va haver de deixar el càrrec. Així va començar un conflicte amb la nova junta, que no reconeixia un contracte d'arrendament que havia fet Vallès per recuperar els diners invertits en la construcció de l'edifici.

El juliol del 1936, després del cop d'estat franquista i mentre el Centre Republicà quedava com a únic local d'esbarjo del poble, el Casino de la dreta regionalista va ser confiscat per les autoritats locals i la societat va ser dissolta. Als directius se'ls va exigir que lliuressin tots els diners que quedaven en caixa, per destinar-los a la revolució. Una part de l'edifici es va adaptar per a escoles, i en l'altra, els darrers dies de la guerra, s'hi va establir la caserna de la Comandància General d'Artilleria de l'exèrcit republicà.⁵



Obres de construcció a la façana principal del Casino (març de 1928) (foto Pere Bosch)

4. Carles Vallès, comerciant barceloní, va adquirir al principi dels anys vint tot el conjunt d'habitatges de l'antic molí paperer de l'Estrassa, per convertir-lo en lloc residencial d'estiu. Es va significar amb les autoritats locals quan s'organitzaven esdeveniments de rellevància, com ho va fer per la Festa Major de la Pobla de l'any 1925, quan es va col·locar la primera pedra del pont que havia de travessar el riu Anoia per anar a l'estació de ferrocarril i el barri dels Vivencs. El lloc on estava projectat el pont era gairebé a l'alçada del Centre Cooperatiu. Els actes oficials van ser presidits pel governador civil, general Joaquim Milans del Bosch, i l'alcalde d'Igualada, Emili Orfila. Posteriorment, a totes les autoritats i acompanyants —uns quaranta comensals—, se'ls va servir un dinar a la finca residencial de Carles Vallès, on la festa va acabar ben entrada la nit (*La Vanguardia*, 15-9-1925, p. 16).

Ibidem nota 3. Un any després, la construcció del pont va ser desestimada a causa d'una abundosa rierada el 6 de juliol de 1926, quan el cabal del riu va sobrepassar el nivell del pont projectat.

5. Isidre Surroca Llucià, «Els soldats de la Pobla de Claramunt morts i desapareguts durant la Guerra Civil (1936-1939)», a *Revista d'Igualada*, 46, abril de 2014, p. 17-33.

EL PRIMER FRANQUISME: UN MARC INÈDIT QUE REACTIVA ELS ENFRONTAMENTS

La Pobla, dins del tràngol que va suposar viure trenta mesos de guerra, va ser un dels quinze municipis anoiencs on no hi va haver cap mort violenta entre la població.⁶ Aquest fet, el mes de gener de 1939, afavoria el retrobament d'antics adversaris del Casino i el Centre Republicà per

6. Els primers mesos de guerra, davant la presència d'agitadors forans que volien emportar-se detinguts alguns veïns del poble, l'alcalde, el president del Comitè i altres membres, entre ells antics socis del Casino, van evitar que es produïssin accions violentes sobre persones significades de dretes i propietaris de terres. Per a les víctimes anoiencs a la rereguarda, vegeu Antoni Dalmau i Ribalta, *La Guerra Civil i el primer franquisme a l'Anoia. Els protagonistes*, La Pobla de Claramunt: Ajuntament, 2014, 443 p. (premi Gumersind Bisbal Gutsems 2013), *passim*.



Vestíbul del Casino el dia de la inauguració (29-5-1928)

constituir les noves autoritats locals i compartir un mateix espai polític, sota els postulats del *Glorioso Movimiento Nacional*.⁷

Tot i que des d'un principi semblava que podria haver-hi un període d'estabilitat entre els governants, les primeres divergències es van produir a l'hora de decidir quin seria local d'esbarjo més apropiat per acollir tot el poble. L'elecció del Casino, l'antic local de les dretes, contrariava a la majoria de dirigents falangistes, que aquells dies

havien confiscat el local del Centre Republicà i hi havien col·locat un gran rètol esgrafiat a la façana amb la inscripció: *Falange Española Tradicionalista y de las JONS*. Al capdavant d'aquesta darrera iniciativa hi havia els antics dirigents del Centre, Antoni Marí i Vallès, soci fundador, i Ricard Vidiella i Gibernau; contràriament, al front dels qui preferien la reobertura immediata del Casino, hi havia Casto Ibarz, molt vinculat a l'entitat, i l'alcalde, Pere Costas.

7. El 25 de gener de 1939, es va constituir una Comisión Gestora Municipal que va governar fins al 3 de març de 1940. L'alcalde, Pere Costas i Miquel, va ser destituït el 17 de desembre següent, i relegat a regidor; la plaça vacant va ser ocupada pel regidor Isidre Lluçà i Muray. Els altres membres del consistori van ser Josep Ferrer i Lluçà, Joan Padró i Morist i Antoni Marí i Vallès, regidor que el mes d'abril deixava definitivament el consistori. En aquest període van exercir a la secretaria Francesc Bayó i Lamolda, de gener a maig; Joaquim Manchon i Gelabert, de maig a agost; i Salvador Mayoral i Sambola, de setembre a març de 1940.

Aquells dies, també es va nomenar la secció de la *Falange Española Tradicionalista*, amb Pere Valls i Riba com a *Jefe local de la FET*, càrrec que va deixar els primers dies del mes de març. Llavors va ser rellevat pel metge César del Castillo Yurrita, el qual també va dimitir al final del mes. Francesc Bayó i Lamolda va ser-ho fins al mes de maig. Tot seguit, Ricard Vidiella i Roig va continuar al capdavant de la FET fins al febrer de 1940, quan va ser substituït per Jaume Gavarró i Castelltort. Aprofitem per puntualitzar que, en el llibre *Un temps, un poble, un home*, de Marta Bartrolí i Isidre Surroca, a la p. 149, es diu erròniament que Jaume Gavarró havia estat al capdavant de la FET el mes de maig de 1939.



L'ajuntament i les escoles, a l'inici dels anys trenta del segle passat (foto Freytas)

El mes d'abril, la nova junta del Casino comunicava al govern civil que reprenia les seves activitats seguint el nou ordenament establert, mentre que l'antic Centre Republicà només quedava com un local polític administratiu de la Falange. Aquesta mesura va ser una de les causes que va indignar més els «anticasinaires», fins al punt que van considerar que era l'hora de dirigir-se a les autoritats superiors per treure l'alcalde Pere Costas. El nou cap de la FET, Francesc Bayó i Lamolda, va promoure la nova llista, i per aquesta qüestió va haver de deixar la secretaria de l'ajuntament.⁸

Així que l'alcalde va saber que pretenien destituir-lo, els dies 4 i 5 de maig es va reunir a la Casa de la Vila amb gent d'esquerres, i els va fer veure que, com ja sabien, durant el seu mandat

8. Francesc Bayó i Lamolda residia a Carme; el seu pare, Francesc Bayó i Morera, havia estat secretari de l'ajuntament de Carme quan fou assassinat a la carretera de la Pobla a Carme el 25 d'agost de 1936 (vegeu A. Dalmau i Ribalta, *La Guerra Civil i el primer franquisme...*, cit., p. 144).

no s'havia produït cap detenció al municipi, i que les persones que pretenien treure'l de l'ajuntament serien expulsades com a socis del Casino. Els anunciava que, si quedava rellevat del càrrec, ningú no els garantia que no fossin encausades per haver participat en actuacions revolucionàries durant la guerra. També demanava als presents que difonguessin a tot el poble que les portes del Casino estaven obertes a tothom. Així va ser: el diumenge dia 7, a la sala del Cafè, s'hi penjava una pissarra amb una relació dels socis que serien expulsats: Pere Valls i Riba, Josep Riba i Aguilera, Isidre Pascual i Torras, Ricard Vidiella i Gibernau, Ricard Vidiella i Roig i Ròmul Gavarró i Garcia.⁹ Com és lògic, aquesta circumstància, comentada per tota la gent que entrava al cafè, va enutjar encara més els afectats, de manera que aquestes ofenses comportarien una resposta contundent per part dels anticasinaires, emparats sota les sigles de la Falange.

9. Archivo del Gobierno Militar de Barcelona (AGMB), Tribunal Militar Territorial Tercero (TMTT). Sumari 163/1939.

MÉS ENLLÀ DELS RESENTIMENTS: EL SUMARI 163¹⁰

Mentre l'alcalde continuava facilitant avals als poblatans que es trobaven retinguts en camps de concentració perquè poguessin tornar a casa seva, la FET indagava tots aquests informes per denunciar les persones que ells consideraven *desafectos* i així deixar l'alcalde en evidència per tal que fos destituït. Finalment, en veure que totes aquelles mesures no donaven el resultat esperat, van decidir passar a l'atac i presentar una denúncia més contundent, que transcrivim a continuació:

«En la provincia de Barcelona, Comarca de Igualada, queda un pueblo sin liberar en el que se ampara a los rojos y se persigue a los Nacionales.

En Poble de Claramunt, el actual Alcalde Sr. Pedro Costas Miquel, de acuerdo con el Jefe de Milicias Sr. Casto Ibarz han implantado el dominio rojo.

Los rojos continúan armados y nada se hace para desarmarlos.

Los milicianos rojos que cayeron en poder de los Nacionales son avalados, no importando que hayan cometido robos, saqueos, persecuciones y todo genero de atropellos.

Se ayuda a los rabasaires animándoles para que continúen en la misma actitud que en la época roja. Si por excepción se establece algún acuerdo entre propietario y rabasaire, allá van el Alcalde y Jefe de Milicias que lo imposibilitan.

Los Nacionales y los Directivos de Falange se ven perseguidos, foragitados de los lugares públicos, abucheados por las calles al grito de "No pasarán" y amenazados por el Jefe de Milicias.

A pesar de que aquí se efectuaron robos, saqueos, persecuciones y encarcelamientos, es decir, todo genero de atropellos, no se efectuó en este pueblo ninguna detención y los autores de aquellos desmanes son amparados por el alcalde que los convoca, les promete impunidad para mientras perdure su mandato y los arenga contra los Nacionales.

Se boicotea y se imposibilita la obra de Auxilio Social. El Alcalde hace algo más: se queda con los donativos destinados a dicho Auxilio Social.

Son muchas las quejas y las denuncias que sobre estos sucesos se han hecho por los elementos mas significados del pueblo, pero es lo cierto que hasta la hora presente no sabemos que se haya tomado ninguna medida para corregirlos y que todo continua como en tiempo de los rojos, con viva tendencia a agravarse.

Una inspección a fondo, que solicitamos, pondría de relieve los detalles que quisiéramos exponer y que no exponemos para no hacer interminable este escrito.

Estos son los hechos de cuya veracidad respondemos. Hemos cumplido con nuestro deber denunciándolos, seguros de que también cumplirá el suyo la digna autoridad a quien nos dirigimos entregándole la denuncia.

Por Dios, por España y nuestra Revolución Nacional Sindicalista.

Poble de Claramunt 27 de Mayo de 1939 – Año de la Victoria.

José Riba Aguilera, Delegado de Información e Investigación

Ricardo Vidiella Roig, Secretario de F.E.T. y de las J.O.N.S.

África Gasca Becerril, Delegada Jefe de la Sección Femenina de la F.E.T. y de las J.O.N.S.

Ricardo Vidiella Gimbernau, Delegado de Administración de F.E.T. y de las J.O.N.S.

Amadeo Gabarró Caus, Sub-Jefe local de Milicias de F.E.T. y de las J.O.N.S.

Antonio Marí Vallès, Teniente de alcalde del Ayuntamiento de Poble de Claramunt

Isidro Pascual Torras, Juez Municipal de Poble de Claramunt».

El dia 29, les persones que van ser encausades a causa de la denúncia —l'alcalde Pere Costas i el jefe de milicias Casto Ibarz— van declarar davant la guàrdia civil, negant les acusacions i al·legant que estaven distorsionades i fora de context. També van declarar altres veïns, que van manifestar les mateixes argumentacions que els denunciats.

10. AGMB, TMTT. Sumari 163/1939.

Contràriament, els denunciants van ratificar-se en tot el que havien subscrit, i l'endemà mateix van presentar una ampliació dels fets denunciats amb aquests raonaments:

—*Los rojos continuan armados...*: afirmen que a la Pobla, quan va esclatar la guerra tothom anava armat, i que hi havia unes 50 armes curtes, i que les actuals autoritats municipals no havien fet res perquè les retornessin.

—*Los milicianos rojos ... son avalados...*: assenyalen que van avalar Antoni Martí i Renau i Antoni Sendra i Escudé, quan dies abans havien estat denunciats.

—*Se ayuda a los rabasaires animándoles...*: el propietari Pere Valls i Riba va presentar una denúncia al jutjat municipal contra Josep Romeu i Margarit, àlies *Jeroni*, alcalde accidental els darrers mesos de la guerra, demanant-li una indemnització per tots els perjudicis que es van ocasionar a la casa del primer durant els mesos de guerra, quan va ser ocupada per oficials del exèrcit republicà. L'alcalde i el cap de milícies van aconsellar a Romeu que rebutgés la demanda perquè no l'eximiria de responsabilitats en un futur.

—*Los Nacionales y los Directivos de Falange se ven ... foragitados de los lugares públicos...*: precisen quan van ser expulsats del Casino amb els seus noms a la pissarra, i les reunions que l'alcalde va mantenir a l'ajuntament els dies 4 i 5 de maig.

—*No pasarán...*: sortint d'una reunió que van tenir amb el delegat del Jefe Comarcal de la FET d'Igualada, Josep Riba i Aguilera, Ròmul Gavarró i Pere Valls es van trobar amb un grup de noies jovenetes del poble, entre les quals hi havia la filla de l'alcalde, que van mofar-se dels dirigents tot cridant-los: «*no pasarán*».

—*... y amenazados por el Jefe de Milicias...*: expliquen que el cap de milícies els va amenaçar greument quan li van qüestionar alguns avals que havien fet votants d'esquerres.

—*A pesar de que aquí se cometieron robos, saqueos...*: ressalten totes les actuacions revolucionàries que es van produir a la Pobla

durant el temps de guerra, i recorden que els autors d'aquells fets es passejaven pel poble amb tota impunitat. Recordaven també la reunió que l'alcalde va celebrar amb ells a l'ajuntament la primera setmana del mes de maig.

—*Se boicotea y se imposibilita la obra de auxilio social...*: especifiquen detalladament que, en llocs com el Casino, el mateix Ajuntament i dins de la secció femenina de la FET, no es demostra cap interès en la venda de segells de l'*Auxilio Social*.

—*El alcalde hace algo más: se queda con los donativos...*: s'acusa l'alcalde que, al cap d'un mes, encara no havia fet efectiu un donatiu a l'*Auxilio Social* que li va fer la mare d'un noi refugiat de Toledo.

Un cop vistes les declaracions de totes les parts, el comandant militar d'Igualada va creure els arguments que defensaven l'alcalde i el cap de milícies; i, per contra, va escandalitzar-se davant el que considerava una injúria greu que qüestionava la seva autoritat, quan es denunciava que la Pobla de Claramunt encara no havia estat «alliberada» per les tropes nacionals. Per aquesta raó, doncs, va ordenar de manera immediata que fossin detinguts els qui van signar la denúncia.¹¹ Així, doncs, el dia 30 de maig, a instàncies del Jutjat Militar d'Igualada núm. 2, van ingressar tots al Dipòsit Municipal d'Igualada, excepte Josep Riba i Aguilera, que, com que estava malalt, va poder-se quedar a casa seva.

El 5 de juny següent, els denunciants van ser alliberats. Com que estaven exasperats pel que els havia succeït, calia esperar sens dubte un escenari de confrontació virulenta, en la qual l'intercanvi de denúncies seria l'arma predilecta. En els dies següents, altres veïns del poble van ser cridats a declarar davant l'autoritat militar per aclarir els fets, i els darrers dies de juliol tots els denunciants van reconèixer que una part de les acusacions havien estat exagerades, però que es reafirmaven en altres fets. El 19 d'agost es tancava el sumari

11. Informació confirmada per Josep Valls i Romeu.

i, el 6 de desembre, l'Auditoria de Guerra de Barcelona dictaminava el sobreseïment provisional de la causa, de manera que la denúncia va quedar arxivada. Això, però, no va evitar que continués la confrontació.

INTERVENCIÓ EN EL CONFLICTE D'ALTRES AUTORITATS CIVILS I MILITARS

El dia 8 de juliol, festivitat de sant Procopi, el comandant militar d'Igualada, Justo de Pedro y Mocete, va ser convidat al Casino, i a les 11.30 de la nit, en un intent de solucionar el conflicte, va convocar una reunió a l'ajuntament amb l'alcalde, Pere Costas; el rector, Pere Bosch; el cap de la FET, Ricard Vidiella i Roig; i l'anterior cap de milícies de la FET Casto Ibarz Sanjuan, acompanyats per l'agutzil, Josep Marí i Noguera.

Es va dirigir a tots, força molest per les darretres lluites polítiques esdevingudes entre els mateixos dirigents locals, i els va advertir que de tot el que havia succeït abans no se n'havia de parlar més; i que a partir d'aquell mateix dia, tothom havia d'anar en la mateixa direcció política. Al rector, el va advertir que no actués més sota mà, i que només s'encarregués de la parròquia, que ja hi tenia prou feina.¹² L'alcalde i el cap de la FET es tornaven a retreure picabaralles passades, i el comandant els va comunicar que, si continuaven enfrontats com abans, no dubtaria a empresonar als culpables. Acabada la reunió, el comandant va retornar a la festa del Casino acompanyat dels reunits, excepte el cap de la FET.¹³

12. Entre el rector i l'alcalde existia una bona relació, sobretot per la restauració del temple parroquial. Vegeu Marta Bartrolí Romeu i Isidre Surroca Lluçà, *Un temps, un poble, un home*, Ajuntament de la Poble de Claramunt, 1996, i Josep Riba Gabarró, *Guerra i postguerra a la Poble de Claramunt (1936–1946)*, a *Miscellanea Aqualatensis*, 10, CECI i Ajuntament d'Igualada, 2002.

13. APC. Fons: Pere Bosch. Document manuscrit, 8 julio 1939 – *San Procopio*.

A Barcelona, aquells dies prenia possessió el primer governador civil del franquisme, Wenceslao González Oliveros. Ben aviat va ser coneixedor dels afers polítics de la Poble, ja que el mes de setembre va rebre una denúncia de Ròmul Gavarró contra l'alcalde i els dirigents del Casino, perquè no havien actualitzat els estatuts de la societat, i per l'expulsió violenta que va patir durant la Festa Major a la llotja de la sala de ball, junt amb el seu fill Jaume, que anava amb l'uniforme militar del Tercio de Requetés de Montserrat. La guàrdia civil de Capellades hi va haver de fer acte de presència per apaivagar els ànims. El motiu de la baralla va ser perquè els havien expulsat temporalment del Casino i, en conseqüència, la llotja que tenien habitualment estava ocupada per una altra família.¹⁴

Continuant amb la vigilància extrema de la FET sobre els membres de l'ajuntament i el Casino, va arribar-li l'hora al president d'aquesta entitat, Isidre Lluçà i Muray: efectivament, el dia 29 de novembre, la guàrdia civil es va presentar al seu domicili per interrogar el seu nebot, Josep Giralt i Lluçà. Als agents els havien informat —sense explicar qui ho denunciava— que Giralt no estava empadronat a la Poble, que havia estat *Comisario Político del Ejército Rojo* i que durant la guerra anava amb arma curta pel carrer; acusacions que van negar, malgrat que el Jutjat Militar d'Igualada va dictar presó. No va servir de res la declaració que, dies després, va fer el poblatà Josep Soteras i Sabaté, que havia estat junt amb l'acusat al front, i va explicar a les autoritats militars que no era cert que hagués estat comissari polític. Així i tot, Giralt va ser condemnat a quatre anys de presó.¹⁵

Una altre cas que la FET va comunicar al governador civil va ser que l'alcalde havia exigut

14. Carta que va respondre l'alcalde al Governador Civil el 4.10.1939. Còpia que em va facilitar la filla de Pere Costas.

15. AGMB, TMTT, sumari 429. Josep Giralt i Lluçà i tres germans seus, residents a Manresa, van anar voluntaris al front. Albert i Isidre van morir en combat, Daniel va exiliar-se a França i Josep va anar a casa del seu oncle a la Poble de Claramunt.

o demanat a Antoni Gras, expresident del Centre Republicà, la quantitat de 200 pessetes per a la restauració del temple parroquial. Gras, que treballava a l'empresa de Ròmul Gavarró, li va demanar a l'alcalde un rebut d'aquell import; petició a què va accedir. Després va lliurar el rebut al seu empresari i, enviat el document al governador, va servir perquè l'alcalde fos destituït i quedés relegat a simple regidor.

LES ACTITUDS CONTRA EL CONSISTORI S'ACCELEREN: DESTITUCIÓ DE LA GESTORA MUNICIPAL

Des dels successos del mes de maig, l'assetjament a l'alcalde destituït no havia donat el resultat esperat entre els seus oponents. En el ple extraordinari del 17 de desembre, el comunicat del governador civil explicitava que l'alcalde fos rellevat pel tinent d'alcalde, però, en l'acta del 25 de gener de 1939 es va comprovar que no s'havia assignat ningú per a aquesta plaça, de manera que es va decidir que el nou alcalde havia de ser la persona inscrita en segon lloc, Isidre Lluçà i Muray. Es donava el cas que, quan es va constituir la primera gestora davant l'autoritat militar, Lluçà no havia estat present en aquell acte, i la seva inscripció en segon lloc la va fer el mateix Pere Costas. D'altra banda, el regidor Antoni Marí i Vallès, que es trobava absent del consistori des del mes d'abril, va ser present en l'acte perquè confiava que seria ell el nou alcalde.¹⁶

El canvi al capdavant de la Gestora semblava que podria tranquil·litzar la confrontació entre

els dos bàndols, però amb el retorn a la Poble de Jaume Gavarró i Castelltort, llicenciat de l'exèrcit com a *Ex-combatiente del Tercio de Requetés de Nuestra Señora de Montserrat*, va fer continuar la lluita política. El 9 de febrer de 1940, va ser nomenat cap de la Falange local,¹⁷ i el dia 19, acompanyat d'altres quatre joves de la FET, van entrar amb força a la secretaria del Casino i van regirar tots els calaixos per veure si trobaven documentació comprometedora per als dirigents de l'entitat. Denunciats els fets a la guàrdia civil, van ser detinguts i traslladats al Preventori Municipal d'Igualada, d'on van ser alliberats el dia 21.¹⁸

Sembla que el fet que fossin detinguts uns falangistes i ex-combatientes no va encaixar bé a les autoritats comarcals i provincials. Dies després, l'alcalde i el secretari van anar al govern civil per explicar el succés, quan els oponents ja ho havien fet el dia 27, presentant una nova llista per canviar tot el consistori, llista que va ser ratificada pel governador el dia 29. Així es va confirmar la destitució de tota la Comisión Gestora, que es va fer efectiva el dia 4 de març.¹⁹

EL NOU AJUNTAMENT I LA CLAUSURA DEL CASINO

La nova gestora va quedar constituïda amb l'alcalde Antoni Marí i Vallès i els regidors Ròmul Gavarró i Garcia, Josep Riba i Aguilera, Josep Valls i Romeu, Amador Lluçà i Naval, Esteve Robert i Vilamasana i Maties Mabras i Pujadó, que al cap d'un mes deixava el consistori, com també ho va fer Esteve Robert el mes de novembre. A partir

16. Arxiu Municipal Poble (AMP). Sgt. 1024. Llibre d'Actes 1939-1942, p. 5 i p. 31. En el sumari 163, concretament en la denúncia que Marí i les altres set persones van presentar contra l'alcalde i el cap de milícies, ell mateix signava el document com a tinent d'alcalde, càrrec que no existia en aquella Gestora Municipal.

17. AMP. Sgt. 280. Llibre de Registre de Correspondència 1940-1965.

18. APC. Documents manuscrits de Pere Bosch Ferran. *Efemérides 1940*.

19. Archivo del Gobierno Civil de Barcelona (AGCB). *Gestoras Municipales. Caja 3*. La Poble de Claramunt.



Visita del governador Antonio Correa a la Pobla (26-4-1944). Al centre de la foto superior, el governador Antonio Correa; a la dreta, Jaume Gavarró, Jefe de la FET i *ex-combatiente*, i la mestra Maria Borés; i a l'esquerra, l'alcalde Josep Soteras i Almirall (ACAN-AFMI).

de l'1 d'abril, retornava a la secretaria Rossend Queralt i Segura.²⁰

Una de les prioritats dels nous governants locals va ser col·locar gent de la seva confiança al capdavant de l'entitat i canviar el nom de Casino per Centro Nacional. L'inici del procés es va determinar mitjançant una denúncia al governador civil argumentant que l'entitat encara no havia renovat els seus estatuts adaptats als postulats del nou sistema polític.

El president del Casino es va dirigir al governador civil recordant-li que la junta que presidia, mitjançant un ofici, havia sol·licitat el dia 20 d'abril de 1939 l'autorització per a l'obertura del local i per aquesta raó no entenien per què el decret publicat al BOP el 23 de març havia d'afectar el funcionament de l'entitat.²¹

Clausurat el Casino el 17 de maig de 1940, la junta va esforçar-se a obtenir de manera immediata l'aprovació dels seus estatus i l'obertura del local per a la Festa Major, el mes de setembre. Van recórrer a l'ajuda d'un personatge rellevant de l'època monàrquica i íntim amic de Wenceslao González Oliveros, com va ser Alfons Sala,²² comte

20. Rossend Queralt i Segura ocupava la secretaria de la Poble quan va esclatar la Guerra Civil. El mes de març de 1938 va ser mobilitzat, i quan es va constituir el primer ajuntament franquista se li va proposar continuar en el càrrec, però no ho va acceptar. Devia ser-ne el motiu que, els primers mesos de la guerra, va exercir algunes funcions a la secretaria del Comitè Antifeixista local, redactant totes les actes amb les corresponents actuacions. Les transcripcions es van fer a les primeres pàgines d'un llibre on, a continuació, s'hi van redactar les actes de l'ajuntament franquista des del dia 25 de gener de 1939. Les Gestores Municipals no ho van denunciar mai a les autoritats militars; i una de les hipòtesis sobre el fet que Queralt no acceptés continuar podria haver estat el fet d'haver tingut notícia del retorn del rector Pere Bosch a la parròquia.

21. AGCB. Correspondència. Carta del president del Casino de la Poble de Claramunt al governador civil.

22. AGCB. Correspondència, 30-8-1940. Carta d'Alfons Sala a Wenceslao González Oliveros. Alfons Sala i Argemí era polític i industrial. Natural de Terrassa, va ser amic personal d'Alfons XIII i senador vitalici el 1923. El 1926, va rebre el títol de comte d'Egara. Va ser col·laborador de la Dictadura de Primo de Rivera.

d'Egara, casat amb Mercè Amat i Brugada, descendent d'una família de la Poble de Claramunt. La mediació de Sala no va donar el resultat esperat i el Casino va quedar clausurat fins al 24 de febrer de 1941: s'obria només durant les festes locals.

CORREA VEGLISON DESTITUEIX LA SEGONA GESTORA MUNICIPAL

La vigília de Nadal de 1940, Antonio Correa Veglison era nomenat governador civil de Barcelona. Es tractava d'una persona que simpatitzava profundament amb la Falange, i que ben aviat va conèixer els afers de la Poble.

Estant tot el poder local en mans del mateix grup polític, els seus components —els denunciants que s'havien trobat empresonats a Igualada el maig de 1939— van considerar que era una bona oportunitat per reobrir un cas que no havia quedat resolt favorablement. Per això, el 7 de març de 1941 van reobrir el procés denunciant novament l'excalde i l'excap de milícies; però les decisions de la justícia militar van ser resoltes amb les mateixes conclusions que ja hi havia hagut en el procés sumaríssim núm. 163. El 28 d'abril, el jutge militar d'Igualada va inhibir-se del cas i va passar-lo al capità general, que al seu torn va derivar-lo als diferents organismes jurídics. El 28 d'agost, el mateix capità general de la 4^a Regió comunicava al jutjat militar d'Igualada el seu dictamen: sobreseïment provisional de la causa.²³

Entremig d'aquest procés judicial, encara un altre afer entre l'alcalde Antoni Marí i l'excalde Pere Costas va ser el detonant perquè el governador Correa Veglison intervingués directament en les lluites polítiques de la Poble. Resulta que el dia 9 de juliol, l'alcalde va contestar per carta al governador responent sobre l'embargament d'uns mobles i estris que s'havia fet a Pere Costas; i el governador li ordenava la devolució immediata de tot el que

23. AGMB, TMTT, sumari 25470/570.

se li havia embargat, malgrat les argumentacions i reticències de l'alcalde a obeir l'ordre. El cas és que, segons sembla, sigui per desobediència o per alguna altra causa que encara no coneixem, tot el consistori va ser destituït el 30 de juliol.²⁴

El nou alcalde, Josep Soteras i Almirall, va ocupar el càrrec fins a l'any 1952, i la vida política al poble es va anar reconciliant. Així ho va comprovar el mateix Correa Veglison en la visita que va fer a la Pobla el dia 26 d'abril de 1944.

SENTÈNCIA DEFINITIVA SOBRE LA PROPIETAT DE L'EDIFICI DEL CASINO²⁵

Quan es va construir el Casino l'any 1928, la Societat no va formalitzar cap escriptura ni contracte sobre la propietat del local, mentre que Carles Vallès, propietari del terreny, aportava els diners necessaris per acabar d'aixecar l'edifici, ja que els diners recollits entre tots els socis no eren suficients. Com a promotor del projecte, Vallès va ser nomenat president de l'entitat i va formalitzar un contracte d'arrendament amb la junta constructiva per anar recuperant els diners invertits. Al cap d'un temps, com ja sabem, Vallès va deixar la presidència per discrepàncies amb altres directius, i la nova junta no va acceptar la validesa d'aquell contracte d'arrendament perquè no havia estat consensuat amb la resta de socis de l'entitat.

Un cop acabada la guerra, i atent a les lluites polítiques que hi havia a la Pobla, se li va presentar a Carles Vallès una oportunitat immillorable per reclamar judicialment la propietat de l'edifici. El cas és que, el mes de març de 1940, la Gestora Municipal va ser destituïda, i el 17 de maig, a instàncies del nou consistori, es clausurava el local del Casino per ordre governativa. Així és que, aprofifi-

tant la inactivitat de la societat, Vallès va presentar una demanda judicial per reclamar la propietat de l'edifici a favor seu, en un moment en què no el regentava ningú. El procés sumarial va iniciar-se el 9 de juliol d'aquell mateix any, i fins al mes de febrer de 1944 no hi va haver la sentència definitiva, que va resoldre que el comerciant barceloní quedava com a únic propietari de l'edifici.

Així, doncs, els dirigents del Casino, malgrat tots els esforços, ho havien perdut tot, incloses les inversions en l'edifici. En definitiva, la pèrdua del poder municipal va ser determinant per a la desaparició de la Societat.

Ben aviat, Carles Vallès va vendre el Casino al fabricant de caixes de cartró d'Igualada, Florenci Vilà i Ventura, i d'aquest va passar a la família Mayoral Roch de la Pobla. Per les festes locals, el Casino es llogava, i l'any 1948 encara s'hi van celebrar els actes de la Festa Major. L'any següent, però, ja es van fer a l'Hogar del Productor, és a dir, a l'antic Centre Republicà. Amb el temps, el Casino es va convertir en una fàbrica de gènere de punt. Actualment no s'hi fa cap mena d'activitat...

24. AGCB. Correspondència. Carta de l'alcalde Antoni Marí de la Pobla de Claramunt al governador civil.

25. Arxiu Comarcal de l'Anoia (ACAN). Causa civil 174/1940.

ISIDRE SURROCA I LLUCIÀ (la Pobla de Claramunt, 1952) és coautor amb Marta Bartrolí de *Pere Bosch, un temps, un poble, un home* (1996) i de *Cartografia històrica de l'Anoia* (2007). Ha estat el biògraf de Natividad Yarza, la primera alcaldessa catalana, i ha investigat i publicat al voltant de la Guerra Civil i la història de la Pobla.